

hanc lineam magis vel minus curuam quam illam, similiter & corpus. Constat igitur quod hæc non est proprietas, sed communitas qualitatis. Aduerte secundum quod suscipere magis & minus non conuenit qualitati, nec cuiusque alteri formæ accidentali in abstracto, sed in concreto. Nam in abstracto forma est in simplici & inuariabili essentia consistens. Quod autem in concreto patet ex definitione intensiōnis & remissionis. Nam formam intendi est magis ac magis radicari in subiecto, & dare esse perfectius ac perfectius subiecto. Remitti autem est oppositum modo: clarum est ergo quod forma dum intenditur aut remittitur concernit subiectum. Non ergo in abstracto, sed in concreto suscipit magis & minus. Propterea dicit Aristoteles, Iustitiam nanque à iustitia non multum aut magis ac minus dici, nec sanitatem à sanitate. Minus autem alterum altero, sanitatem habere, sic & iustitiam & grammaticam. Grammaticior enim ut alter altero dicitur, sic & iustior & sanior.

Tertium est, quod secundum solas qualitates dicitur simile & dissimile, ut albus albo similis dicitur albus aut nigro dissimilis. Pro notitia huius aduerte duo. Primum quod similitudo & suum oppositum dicuntur dupliciter, scilicet generaliter & particulariter. Generaliter dicitur similitudo pro quacunque conuenientia duorum in aliquo prædicato siue sit prædicatum substantiale, siue accidentale. Dissimilitudo autem est disconuenientia duorum in illo prædicato, & iuxta hunc sensum inuenitur simile & dissimile extra prædicamentum qualitatis. Nam & duo agentia & duo patientia dicuntur similia, aut dissimilia, & duo homines dicuntur similes in humanitate, & inesse rationali: & duo serui dicuntur similes in seruitute: & duo patres in paternitate. Patet ergo quod generaliter loquendo, sunt in prædicamento substantie & qualitatis & ad aliqd & actionis & passionis, particulariter uero sumitur similitudo pro conuenientia aliquorum in qualitate, quæ sit speciei specialissima, ut puta in albedine aut nigredine aut iustitia, aut grammatica. Dissimilitudo autem oppositio modo, & sic est proprietas qualitatis in quarto modo, quoniam conuenit omni, & soli, sicut & æqualitas & suum oppositum conuenit soli quantitati. & quidem quod similitudo & suum oppositum sunt in secundo sensu proprie qualitatis, patet ex definitionibus earum, quæ tibi manifestabitur in metaphysica. Pro nunc sic accipe ad mentem Arist. Similitudo est rerum differentium eadem qualitas in specie, ut duo lapides albi. Dissimilitudo autem est rerum differentium diuersa qualitas, ut duo homines, quorum unus iustus, alter iniustus.

Secundo aduerte quod simile & dissimile potest esse tribus modis. Primo omnino simile, secundo omnino dissimile. Tertio modo mixto, simile & dissimile. Omnino sunt similia, quæ in eadem qualitate specifica pro eodem gradu conueniunt, ut duo pugilli niuis in albedine. Omnino dissimilia sunt, quæ in una qualitate pro nullo gradu conueniunt ut nix & fuligo siue carbo extinctus. Mixto modo similia sunt, quæ in eadem qualitate pro diuerso gradu conueniunt, sicut album ut tria, & album ut sex. Intentio autem Aristotelis est loqui de similitudine & suo opposito in secundo sensu & non in primo, & hoc siue conueniant in eadem qualitate pro æquali gradu, siue non, &c.

Hæc de prædicamento qualitatis ad mentem Arist. & logici realis dicta sunt. Quid autem nominales de eodem loquantur, cito me expediam. Tu igitur aduerte quod duo tenentur de eo pertractant primo quid sit prædicamentum qualitatis. Secundo quæ & quot sint genera subalterna immediate posita sub qualitate, ut est genus generalissimum.

Quantum ad primum sic diffinitur, Prædicamentum qualitatis est ordinatio plurium terminorum vniuersalium, & vniuersorum secundum sub & supra. significantium qualitatem. Hæc quidem diffinitio quoniam conformis est definitionibus aliorum prædicamentorum, quas supra assignauimus ad mentem nominalium, ideo eodem modo eam intelliges & expones sicut supra dictas. Terminum uero significantes qualitatem sunt illi, per quos respondetur ad interrogantem querentem de substantia qualis sit, ut qualis est Sortes, respondetur, iustus. Iustus significat qualitatem.

Quantum ad secundum aduerte, quod ordinant prædicamentum ipsum conformiter Arist. Nam ponunt qualitatem genus generalissimum, sub quo locant quatuor genera subalterna, non tamen secundum sub & supra. Primum est habitus & dispositio, cuius species sunt grammatica rhe-

torica physica, virtus moralis, ut temperantia iustitia, &c. Eius indiuidua sunt, hæc grammatica, & hæc rhetorica, &c. Secundum est naturalis potentia & impotentia, cuius species sunt durum & molle, &c. Eius indiuidua sunt hoc durum, hoc molle. Tertium est passio & passibilis qualitas, cuius species sunt dulcedo amaritudo, albedo, nigredo, &c. Indiuidua autem sunt hæc dulcedo, hæc amaritudo, &c. Quartum est forma & circa aliquid constans figura, cuius species sunt circulus, triangulus, quadratus, &c. Indiuidua sunt hic circulus, hic triangulus, & sic habes in prædicamento qualitatis generalissimum, genera subalterna, species specialissimas & indiuidua. Hæc de prædicamento qualitatis dicta sunt.

CAP. VI. De prædicamento Actionis.

Postquam tractatum est à nobis de quatuor primis prædicamentis ad mentem Arist. agendum est de sex ultimis, scilicet de actione & passione, de quæ & ubi, de situ & habitu, quæ Aristoteles pertransiit. Quoniam existimauit ut puto, quæ ex cognitione, & doctrina quatuor primorum, hæc vltima possint esse nota addisciti. Nam ad eam confirmationem huius dicit postquam cõpleuit tractatum de quatuor primis. (De reliquis autem, eod quod manifesta sunt nihil de his aliud dicitur, & quæ quod in principio dictum est.) Verum quia non omnis addiscēs potest ex dictis excipere sufficientem doctrinam de his sex ultimis, ideo Gilbertus Porretanus, compleuit sex prædicamentorum vltimorum doctrinam, quæ sex principia nominauit, de quibus nunc age re intendimus, iuxta sententiam Gilberti, quæ Peripatetica reputatur, licet nonnulli, sed pauci aliter sentiant. Primum igitur agendum est de prædicamento actionis. De qua tria agenda sunt. Primum distinguendum est de actione, ut scias in quo sensu hic loqui intendimus de actione. Secundo diffiniendum est actio, ut facit prædicamentum distinctum ab aliis. Tertio assignandæ sunt communitates & proprietates huius prædicamenti, prout distinguitur ab aliis.

Quantum ad primum aduerte, quod in doctrina Aristotelis, ut tibi manifestabitur in libro nono Metaphysicæ. Actio est duplex, immanens & transiens. Immanens est illa, quæ remanet in agente & perficit ipsum & est subiectiue in ipso, & istæ sunt actiones animæ, ut intelligere, velle, desiderare, sentire, & breuiter omnes actiones morales & intellectuales. Transiens est illa, quæ causatur ab agente, sed recipitur subiectiue in passio, ita quod licet agens sit eius principium, non tamen subiectum, ut calefactio aquæ est ab igne, sed non remanet in igne, sed recipitur in aqua. Idem enim per calefactionem actiuam est ab igne, & per calefactionem passiuam recipitur in aqua. Actio transiens solet distinguui in actionem, & factionem. Actio est illa, per quam non videtur produci aliquis effectus remanens post ipsam, ut cantare citharizare, nauigare, factio est illa, per quam producit effectus remanens post ipsam, ut fabricare, ædificare. Nam post fabricationem & ædificationem, remanet fabricatum, & ædificatum, idem intellige de aliis factionibus mechanicis. Hic non sumus locaturi de actione immanenti, quoniam, ut tibi declarabitur in lib. 9. Meta. est in prædicamento qualitatis in prima specie, cum sic velit dispositio, aut habitu perficiens agentem, ex consequenti non est in prædicamento actionis: locuturi ergo sumus tantum de actione transeunte diuisa in actionem & factionem. Hæc enim sola constituit prædicamentum præsens.

Quantum ad secundum aduerte quod sic diffinitur apud reales, Actio est secundum quam in id quod subicitur agere dicitur. Ut fecans dicitur agere in eo quod fecat, puta in ligno, & ideo factio est actio.

Hæc diffinitio sic intelligenda est, Actio est forma accidentalis, secundum quam, i. per quam velut per causam per malam per modum emanantis & non permanentis, dicitur agere agere, i. causare aliquid in eo quod subicitur, i. in materia, circa qua agit ut calefactio est actio, quoniam ignis per illam causat calorem in materia, circa quam vel in quam agit, puta in manu vel in ligno vel in aqua. Dicitur per quam velut per causam &c. pro cuius notitia aduerte quod agens potest dici agere in passum triplici modo. Primum per qualitatem sibi inteseam, & permanentem ut ignis per calorem suum agit in aquam, & sol per lucem in hæc inferiora. Secundo per actionem, cuius principium formale est ipsa qualitas intrinseca agenti. Tertio per instrumentum, ut fecans securi secat lignum. Primum modo dicitur

agere